

VALLÁSOS KULTÚRA ÉS ÉLETMÓD A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN 10.

Konferencia Veszprémben a Laczkó Dezső Múzeum
és a Veszprémi Hittudományi Főiskola
közös szervezésében
2014. május 20-23.

Szerkesztette:
Pilipkó Erzsébet
Fogl Krisztián Sándor

Laczkó Dezső Múzeum
Veszprém, 2017

**Vallásos kultúra és életmód
a Kárpát-medencében 10.**

Konferencia Veszprémben a Laczkó Dezső Múzeum
és a Veszprémi Hittudományi Főiskola közös szervezésében
2014. május 20-23.

A kötet megjelenését támogatta:

Nemzeti Kulturális Alap

Kiadja:

Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém

Felelős kiadó:

S. Perémi Ágota
igazgató

Szerkesztette:

Pilipkó Erzsébet
és Fogl Krisztián Sándor

Borítókép:

Mézeskalács ütőfa, 1637.

Márton Gábor, veszprémi bábsütő hagyatékából.

Laczkó Dezső Múzeum Néprajzi Gyűjtemény, lt. sz.: 53.24.93.

© Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém

© Szerzők

Szerkesztés © Pilipkó Erzsébet és Fogl Krisztián Sándor

ISBN 978-963-9938-22-9

Készült: Viza Kft., 8200 Veszprém, Hajlat u. 31.

Vezető: Borbás János ügyvezető igazgató

GYÖNGYÖSSY ORSOLYA

Látomásélménytől a vallási társulatig A csíkmenasági Szent Család Társaság működésének tanulságai¹

Csikmenaság² (Armășeni) Hargita megye területén, Csíkszeredától keletre fekszik a *Lok*-nak is nevezett Taploca-patak völgyében. A falu egyike a leg-
régebbi székely településeknek, késő-gótikus erődtemploma Árpád-kori ala-
pokra épült.³ Menaság öt kisebb közigazgatási egységre, úgynevezett *tizesre*
tagolódik⁴: a falumagtól északnyugatra fekszik a völgykaréjba zárt *Pottyond*,
a központot a szorosan összefüggő *Alszeg*, *Középszeg* és *Felszeg* alkotja,
Menaságújfal pedig szorosan hozzátapad a szomszédos Csíkszentgyörgyhöz.
A menaságiak évszázadokon keresztül fakitermeléssel, állattartással, kisebb
mértékben kender, zab és burgonyatermesztéssel foglalkoztak.⁵ Az etnikailag
és vallásilag is egységes, római katolikus falu lakosságának száma az 1960-as
években másfélezer körül mozgott.⁶

Itt született és élt jelen vizsgálódásunk főszereplője, Dánél József,⁷ kinek
1959 augusztusában a tehenek legeltetése közben jelent meg a Szent Család.
Jézus, Mária és Szent József egy vallási társulat alapításának feladatával bízta
meg az álmélkodó parasztembert. A naplónak is használt társulati törzskönyv-
ből tudomást szerzünk a csíkmenasági Szent Család Társaság alapításának kö-

1 A szerző az MTA-SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport munkatársa.

2 A falu nevét a szakirodalomban hol Ménaságnak, hol Menaságnak említik. Tanulmányban a helyi lakosok által használt, rövid e-vel ejtett változatot használom.

3 Botár 2009.

4 A tizes tömör definícióját ekképpen adja meg Báráth János: „Az újkori székely tizes önzagatási hagyománnyal és változó mértékű önállósággal rendelkező településrész. Települési, társadalmi és önkormányzati egység. Lakossága lokális társadalmi, szomszédos csoportot alkot, amelynek tizes-tudata összeegyeztetődik több hasonló csoport falu-tudatával, város-tudatával.” Báráth 2007, 5.

5 U. Kerékgyártó 1981–84, 72.

6 A falu történetéről részleteiben lásd: Czinegéné 1982, 199–203.

7 Dánél József szül. 1898. április 8. megh. 1970. május 5.

rülményeiről, felvirágzásáról és gyors hanyatlásáról. Írásomban interjúk és a társulati törzskönyv alapján vázolom fel az új vallási társulat sorsának alakulását a 20. század derekától 2007-ig.

A látomás leírása

A Szent Család Társaság kutatásának legértékesebb forrása a látomásélmény leírása maga az alapító, Dánél József tollából. Ez a beszámoló a társulat tagkönyvében olvasható, és a jelenlegi vezető, Dánél Gáspár őrzi. Az írás szóhasználatából arra következtethetünk, hogy a látó nagyobb közönségnek szánta⁸ és csak évekkel a jelenések után vetette papírra.

Dánél József 1959. augusztus 24-én, délután 3–4 óra körül két tehenét legeltette a falutól alig 3 km-re található *Mesz völgyében*.⁹ A teheneket szabadon engedte, ő maga pedig a szomszédos Erdély Péter hereföldjének szélére ült. Nem sokkal később cigarettára gyújtott, és bibliai történeteken kezdett elmélkedni:

Mindjárt az jött az eszembe, hogy amikor a Kis Jézus megszületett betlehembe, és onnat a Herodes haragja elől menekülnie kellett a Szent Családnak, milyen keserves szenvedéseken kellett átmenjenek a míg kijutottak a Herodes Birodalmából.

Ahogy így gondolkodott, lépéseket, csoszogást hallott a háta mögött. A cigarettát kivette a szájából, majd azt látta, hogy három alak tart egyenesen felé.

Jobban megnézem s hát Uram teremtem hát, Jézus, Mária és szent József hárman. Míg én a fejemet visszafordítottam, már oda is értek hozzám a muzsdára¹⁰ egészen mellém, ahol én ültem. Nekem megvillant az eszembe hogy letérdeljek, de már késő volt minden. Szent József volt mellettem bal felől, Mária mellette karon fogva egymást, és az úr Jézus egészen bal felől. Mária teljesen komolyan állott, csak a szemét fordította felém. Az Úr Jézus kis mosolygással úgy nézet reám. És szent József a bal vállomra teszi a jobb kezét és azt kérdezte tőlem, Mibe Gondolkozol József? Én röviden el mondom azt, hogy én azon gondolkodom, hogy milyen nehéz sorsa lehetet a szent családnak a mikor Betlehemből el kelet meneküljenek. Erre szent József azt mondja nekem, na József ezen te tovább ne gondolkozzál, Hanem alakítsd meg a szent család társaságát. Én ezekre a szavakra azt válaszoltam, Igenis meg Értettem, hogy alakítsam meg a szent család társaságát.

8 „Kedves olvasóink itten leírom a Szent Család meg jelenésének történetét”; Kedves olvasóink, meg jegyzést teszek...” A Szent Család Társaságának Főkönyve. Keményfedelű, nagyméretű csíkos füzet Dánél Gáspár tulajdonában. A következőkben a látomást leíró idézetek mindegyike – külön jelölés nélkül – ebből a forrásból származik.

9 Pontosabban körülírva: „Az Inavölgye tövetül kifelé mint egy 153 méter körül a fő utol a gödrös uton kifelé a saját földemen”.

10 *Muzsda*: mezsgye, határt jelző keskeny földcsík

A Szent Család ezek után magára hagyta Dánél Józsefet, aki rémulten vette észre, hogy a látogatók egy meredek, gödrös határrész felé tartanak. Jézus előtt azonban megemelkedett a föld, és az árok eltűnt. Ahogy távolodtak, a föld is visszarendeződött korábbi állapotába. Dánél József ekkor egy pillantást vetett a teheneire, ám mikor ismét a Szent Család után nézett, már senkit sem látott a távolban.

A társulat-alapítás kezdeti nehézségei

A Szent Józsefnek tett ígéret ellenére Dánél József jó ideig nem mert beszélni a látottakról, nemhogy mozgósításba, szervezkedésbe fogott volna. A mulasztás miatt komoly lelkiismeret-furdalás gyötörte, melyet a sorozatosan jelentkező „kisebb csodák”, figyelmeztetések csak tovább erősítettek.

Pár nappal később József a feleségével együtt szántani indult abba a határrészbe, ahol a látomást észlelte. Azt a földdarabot, melyet máskor két-három napon keresztül is szántottak, egy nap alatt befejezték. A köves részekén is úgy szaladt az eke, mintha vajban járna. Az asszony nem győzött álmélkodni; hálálkodott, Isteni csodát emlegetett, de férje nem szólt egy szót sem.

Ez az esemény bírta rá Dánél Józsefet arra, hogy felkeresse a menasági plébánost. Bakó Gábor¹¹ negyven esztendőn keresztül volt szülőfaluja esperes-plébánosa. Hozzá fűződik Csíkmenaságon a Mária szobor megkoronázásának szokássá tétele, valamint több templomi faragvány, melyet saját kezével alkotott.¹² A plébános a visszaemlékezések szerint karizmatikus, közvetlen, szelíd természetű pásztor volt a menasági gyülekezetnek.

Dánél József „félve, rebegve” osztotta meg papjával mindazt, amit átélt. Bakó Gábor komolyan vette a látomást, és a plébánia részéről minden támogatást megígért. Ám hiába volt a plébános megértő szava és biztatása, Dánél József továbbra sem érezte magát késznek a feladatra:

Nem merem senkinek szólni, féltem hogy mit fognak mondani nekem, hogy én ezel keztem foglalkozni. De a menél töb idő tölt el anél nagyob volt a lelki gyötrellem, mert még mindig nem csénáltam semit a társaság meg alakításával. Mivelhogy nem merem senkinek szólni.

Így telt el majdnem három esztendő, mígnem 1962 márciusában ismét felerősödött Dánél Józsefben a társulat alapításának szándéka, vagy – ahogyan ő maga írja – „lelki gyötrelme és ösztöne”. Egy hirtelen ötlettől vezérelve papírt és ceruzát vett a kezébe, így állt ki a kapuba. Rövid tétovázás után bement

¹¹ Bakó Gábor szül. Csíkmenaság, 1903. megh. Csíkszereda, 1987.

¹² Szobrok, kökeresztek, emléktáblák, síremlékek. *Csíki Hírlap* X. évf. 30. szám, 2015. február 13-15. 11. oldal.

az egyik szomszédjához, Bálint Imréhez és feleségéhez, és megkérdezte tőlük, volna-e kedvük belépni a Szent Család Társaságába. Mivel „nagyon jó volt a kifejezés [beszéd, megnyilatkozás] Bálint Imrétől a Szent Család iránt”, Dánél József is felbátorodott, és nekivágott a falunak, hogy további tagokat toborozzon. Az alapító lányának, Adorján Károlyné Dánél Irénnek elmondása szerint elsőként a falu „erősen vallásos” lakói csatlakoztak az új kezdeményezéshez.¹³

A társulat mecénási tevékenysége 1962–1970 között

1962-ben 50 személy lépett be a Szent Család Társaságába. Az új tagok első vállalása a felajánlási ima elmondása¹⁴ majd havonkénti megismétlése, továbbá a Szent Család imájának mindennapi felolvasása volt.¹⁵ Az imádságot Dánél József lánya szerint édesapja és Bakó Gábor esperes-plébános állította össze, míg a jelenlegi társulati vezető úgy véli, hogy egy régi imakönyvből másolták ki.

Az új tagok saját szentképeiket és a szentolvasókat a plébánossal megáldatták, majd heti rendszerességgel gyóntak, áldoztak. A karácsonyi éjféli misén, valamint a Szent Család (vízkereszt utáni, 1969-től karácsony utáni első vasárnap) és Jézus szíve ünnepén (Úrnapját követő nyolcad utáni péntek) az élő tagokért, mindenszentekkor az elhunytakért mondtak szentmisét. Minden hónap 10. napján szentségimádást, nagybőjti időben házi imaalkalmakat tartottak. A társulatnak külön emlékünnepet nem jelöltek ki. A tagdíjat önkéntesen, tetszőleges összegben fizették be.¹⁶

A taglétszám 1963-ban közel száz főre emelkedett; ekkoriban vette kezdetét a társulat mecénási tevékenysége. A pénztárba befolyt adományokból elsőként hat oltárgyertyát hozattak Brassóból a templom részére. Egy évvel később már saját, hímzett lobogót varrtak, melyet az egyházi ünnepeken szokásos *kikerülések* (körmenetek) alkalmával, valamint társulati tagok temetésén vettek használatba.

A sokasodó tárgyi jelek, a vezető nyilvános szereplései (pl. a lobogó nyilvános felajánlása a templom javára 1965-ben) és Bakó Gábor plébános belépésre buzdító szavai megtették hatásukat; a taglétszám ugrásszerűen emelkedett. A társulat tagkönyvét nagyobb egyházi ünnepek idején a templomba is kitétték, hogy a belépni szándékozók beírhassák magukat.

1965-ben a Társaság karbantartási, javítási és díszítési munkálatokkal támo-

13 Interjú Adorján Károlyné Dánél Irénnel szül. 1928. (2007. július 5.)

14 Ld. 1. melléklet

15 Szent Család imája, Ld. 2. melléklet.

16 Interjú Adorján Károlyné Dánél Irénnel, szül. 1928. (2007. július 4.)

gatta az anyatemplomot. Felújították a stációs képeket,¹⁷ villanyt szereltek a főoltár fölé. A tagok afféle „szent kalákába” tömörülve segítettek a lobogók himzésében, a lobogóra szánt képek festésében, a szükséges kovács- és bádogos munkák elvégzésében. Még ugyanezen év decemberében Dánél József gyűléseket szervezett a faluban, hogy a tagokkal elfogadtassa egy Szent Család oltár állításának a tervét. A közös döntéshozatal után azonnal gyűjtésbe kezdtek, mely olyannyira sikeres volt, hogy egy szűk esztendővel később fel is állították a Szent Család tagjait ábrázoló faszobrokat. Az első szentmisét 1967. január 8-án, a Szent Család ünnepén szolgáltatták az új oltár¹⁸ előtt. Bakó Gábor plébános egy társulati persely kihelyezésére is engedélyt adott.¹⁹

Ugyanebben az évben a Jézus Szíve oltárhoz is átvezették a villanyégőket. A társulati asszonyok oltárterítőket, ministráns szoknyákat és gallérokat varrtak a templom számára. Egy régi Mária oltárkép helyére Szűz Mária szobrot készítettetek.

1968-ban egy kisebb Mária szobor is elkészült, melyet Bakó Gábor plébános minden májusban megkoronázott, de körmeneti hordozható szoborként is használták. 1970-ben a község elrongyolódott gyászlobogója helyére újat varrtak.

Dánél József még 1962-ben eldöntötte, hogy a Szent Család megjelenésének helyszínén méltó emléket fog állítani. András nevű fia csikszentkirályi házából el is hozott egy alkalmasnak tartott sziklatömböt, mely aztán éveken keresztül az udvarában hevert. 1969-ben faragtatta ki a következő felirattal: *Jézus, Mária, szent József, a szent Család megjelenése 1959. augusztus*. Az emlékkövet 1969-ben a templom udvarában szentelték meg, ám a hatóságoktól való félelem miatt titokban vitték ki a Mész völgyébe. Az alapító a felajánlási imában eképpen fohászzkodott a Szent Családhoz:

Kérem szent Felségeket méltóztassatok Községünköt és minden lakóját, háztárunkat és Minden Terményünköt minden veszélytől megőrizni. Méltóztassatok, hogy a szent Felségeknek akaratából minden terményünköt megért állapotba kezünkhöz vehessük, és békeségesen el is fogyaszthassuk a ti szent Felségeknek tiszteletére. Kérem szent Felségeket méltóztassatok ezen emlékkövet megőrizni vagy szent Angyalaitok által meg őriztetni hogy soha semmi baj ne érje. Ha mégis valaki rossz akaratból meg akarná semmisíteni vagy elvinné a helyéről, azzal tegyetek olyan csodát hogy más is okuljon róla még azon üdöbe.

A falu északnyugati tizeséből, Pottyondból az 1960-as években csoportosan zárandokoltak az asszonyok az emlékkőhöz imádkozni.

17 A képeket házilag lemosták, a kereteket lakkozták, „bronzozták”.

18 A Szent Család szobrait a régi Gergely pápa oltár elé állították fel.

19 A Társaság persely a Szent Antal oltár mellett állt. Interjú Dánél Gáspárral szül. 1930. (2007. július 10.)

Második jelenés: a segítő Jézus

Dánél József második, egyben utolsó látomását nagy tömeg előtt észlelte a római katolikus templomban.

A Szent Család Társaság új lobogóját 1965-ben, Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepén kívánták a templomnak ajándékozni. Dánél József először a megyebíró²⁰ akarta felkérni, hogy mondja el a felajánlási szöveget, de Bakó Gábor plébános ragaszkodott hozzá, hogy az alapító álljon ki a gyülekezet elé. Dánél József a társulati tagkönyvben ekképpen idézi fel vívódásait:

Én erősen féltem hogy én az oltár előtt Gyertya szentelő ünnepén anyi sok nép előtt én kel el mondjam a felajánlást [...] Én egész napokon és éjeken át Imádkoztam és kértem az úr Jézust hogy jöjjön segítségemre, és így ezel a reményel indultunk a Gyertya szentelő ünnepén a lobogo fel ajánlásra.

Mikor a beszéd felolvasására került sor, Dánél József még utoljára Jézus segítségéért fohászkodott. Ekkor a plébános felé pillantva a következőket tapasztalta:

Hát uram Teremtöm mit látok, hát az Úr Jézus ált a Pap előtt teljes Valóságban Felém fordulva, aszt mondta nekem: Mondjad Joska bátran nefjé semitől, és ere a szora én Meg is keztem a felajánlási mondanivalomot és az Úr Jézus szépen láthatolag el tünt mint az árnyék.

A jelenést senki más nem észlelte. Az alapító pedig utólag Jézus segítségének tudta be, hogy a felajánlási szöveg nagy tetszést aratott.

A Szent Család Társaság sorsa Dánél József halála után

A Szent Család Társaság iratai között fennmaradt egy 1970-ben keletkezett levél, melyben feltüntetik a községben működő vallásos társulatokat az éppen aktuális taglétszámmal együtt. Az írásból az derül ki, hogy a Szent Család Társaság a helyi vallási paletta erős középmezőnyét képviselte. A maga 354 tagjával megelőzte a 306 társulati taggal működő Jézus Szíve társaságát, ugyanakkor a 33 koszorúból és 543 tagból álló Rózsafüzér Társulat jóval népszerűbb volt nála.²¹ Dánél Gáspár a Jézus Szíve társulattal kapcsolatban megjegyezte, hogy elsősorban gyermekeket foglalt magába.²²

Dánél József 80 esztendő korában (1970-ben) hunyt el. Végakaratóban una-kaöccsére, Dánél Gáspárra hagyta a vezetői feladatok ellátását. Az új vezetőt a tagok egyöntetűen elfogadták, és a Szent Család Társasága még több esztendőn keresztül kiegyensúlyozottan működött tovább. Rendszeresen küldtek pénzt a

20 Megyebíró: Az egyházközség szerepű megye tényleges világi vezetője. Lásd. Bárh 2012, 105.

21 Kézirat Dánél Gáspár tulajdonában.

22 Interjú Dánél Gáspárral, szül. 1930. (2007. július 10.)

papneveldeknek, kifizették a főoltár mellékszobrainak megvilágítását, lefestették a templom körüli vaskerítéseket. Továbbra is jelentős összegeket adományoztak a templom számára orgonajavításra, templomi szőnyegek beszerzésére, a szobrok lefestésére. Jézus koporsójába egy csíksomlyói faragómestertől rendeltek új szobrot 1975-ben.²³

A Szent Család Társaságnak ekkorra már csíkszentgyörgyi, máramarosszigeti, sepsiszentgyörgyi, marosvásárhelyi tagjai is voltak. Néhány külföldre „el-származott” atyafit is találunk a névsorban, akik Angliából küldtek pénzt a társulat céljaira.

Bakó Gábor plébános nyugdíjba vonulásával (1975) a Társaság nehéz helyzetbe került, az új lelkész ugyanis idegenkedve figyelte az általa „szektának” nevezett egyesületet. Pár éven belül leszedette a templomban elhelyezett perselyt, és megtiltotta, hogy tagokat toborozzanak vagy imaórákat tartsanak a templomban. Az egyházi támogatás hiánya hamar megmutatkozott: 1980 után a társulat már nem gyűjtött adományokat, csak a fogadalomban szereplő évi 2-3 szentmisét szolgáltatott ki az élő és elhunyt tagok tiszteletére. 1994-ben a pénzforgalom leállt, a törzskönyv bevételi és kiadási rovatai üresen maradtak. A Mesz völgyében felállított emlékkő mellől elmaradtak az imádkozó asszonyok. A sziklát 2006-ban egy traktor kifordította a helyéről - azóta sem állították vissza.²⁴

A Társaság létszáma a tagok kihalásával olyannyira lecsökkent, hogy a kétezres évek közepére már csak 50 főt számlált, a legfiatalabb tag 54 éves volt. 2007-ben még a társulat vezetőjének otthonában gyűltek össze esetenként imaórára, körülbelül tizenöten. Dánél Gáspár akkoriban így látta a társulat jövőjét: *„Ki fog ez is maradni. Ha plébános úr nem támogatja, akkor vége. Eleget búsulom azt is, hogy nem lesz utódom, de egyszerűen nincs senki, akinek ezt én továbbadhatnám”*.²⁵

A Szent Család Társaság működésének tanulságai

A jelenésekről

Dánél József első transzcendens élménye egyéni, nem ritualizált, spontán látomás volt. A Szent Család sorsáról való elmélkedés ugyan tekinthető egyfajta előzménynek, rákészülésnek, ám korántsem „transztechnikának”. A cigarettázás többszöri kiemelése a látó ébrenléti állapotát nyomatékosítja.

23 A csíkmenasági Szent Család Társaság törzskönyve alapján.

24 Interjú Adorján Károlyné Dánél Irénnel, szül. 1928. (2007. július 5.)

25 Interjú Dánél Gáspárral, szül. 1930. (2007. július 10.)

Dánél Józsefet semleges (nem szent) helyen, évközi időben (Bertalan napon) érte a látomásélmény úgy, hogy lelki, fizikai állapotát tekintve nem történt változás, környezetét is a megszokott módon észlelte. Pócs Éva szerint különösen a középkor utolsó harmadában voltak gyakoriak az efféle, váratlan időben és helyen, akár mindennapi tevékenység közepette, meglepetésszerűen „érkező” látomások.²⁶

Mária és József egyszerű házastársak módjára, egymásba karolva érkeztek, mellettük az ifjú Jézus sétált. Ez a megkapóan természetes képi, auditív és taktilis élmény, Mária komolysága, Jézus mosolygása, Szent József bizalmas, közvetlen viselkedése egy hétköznapi jelenet része is lehetne. Ez a benyomás a „bizonyító csoda”, vagyis a föld kiegyenesedésének pillanatáig tartja magát.

Említésre méltó momentum, hogy a mennyei jövevények közül Szent József, a látó névadó szentje a legközlékenyebb; csak ő érinti és szólítja meg a látót. Fontos továbbá megjegyezni, hogy Dánél József Szent József napján (március 19.) merített magának bátorságot ahhoz, hogy nem mindennapi tapasztalatait a feleségével is megossza. A névadó szent különös tisztelete mindig is a katolikus jámborság része volt: elég csak arra gondolnunk, hogy a megelőző századokban milyen gyakran készítették fogadalmi képet a névadó szentek tiszteletére.

A második látomást már több napos rákészülés, imádság előzte meg. A „csúcsgelenet” végül egy lelki próbatétel idején, a templomi tömeg előtt állva zajlott le. Jézus ekkor a pap előtt vált láthatóvá és kedves szavakkal biztatva a látót. Míg az első jelenés meghatározta a feladatot, a második megerősítést nyújtott Dánél Józsefnek ahhoz, hogy *egyéni* kezdjen viselkedni. Bálint Sándor akár Dánél Józseffel is példálózhatott volna, mikor a következő sorokat papírra vetette: „*a népi egyéniségek a keresztény lelkiismeretvizsgálat keretein túl általában nehezen érnek a személyes tudatosság, a tárgyilagos öneszmélet fokára.*”²⁷

A Szent Család elsősorban nem látomás, hanem belső készítés formájában vált a látó életének részévé: „*Ugy éreztem, mintha valaki megfogott és húzott volna magával hogy most csak jere velem*”. Ez a nyugtalanító érzés terelte Józsefet a plébános elé, hogy látomásairól színt valljon; ez a lelki győtrelem indította el a leendő társulati tagok összegyűjtésére, és ez a rejtelmes erő nyilatkozott meg akkor, amikor a szántást egy nap alatt sikerült befejeznie.

Dánél József személye

Dánél József a társulat jelenlegi vezetőjének elmondása szerint „kárimkodó, vallást nem ismerő ember volt”, ám a szent látomást követően egyik napról a

²⁶ Pócs 1998, 25.

²⁷ Bálint 2011, 9.

másikra elhagyta rossz szokásait.²⁸ Lánya azonban buzgó templomba járóként emlékszik vissza rá. Dánél József esténként egymás mellé térdeltette hat gyermekét, úgy imádkoztatta őket egy falon lógó kereszt előtt. Sokszor még éjjel is felkeltette a gyerekeket, hogy egy elmaradt imádságot bepótoljanak. A vasárnapi mise után kikérdezte tőlük, hogy miről szólt a prédikáció.

Mikor 1962-ben a feleség is tudomást szerzett a látomásról, nem szentelt neki különösebb figyelmet. A társulat szervezésének éveiben viszont a család minden tagja Dánél József segítségére sietett; ha kellett zászlót varrtak, oltárterítőt hímezték, templomot takarítottak.²⁹

A látó olyan küldetést kapott Szent Józseftől, mely saját sorsát is megváltoztatta, de elsősorban a tágabb közösségnek adott új alternatívát. Dánél József nem írt vallásos énekeket, próféciákat; nem vált jövőbe látóvá, halottakat sem idézett – mint ahogy az a legtöbb 20. századi látó esetében feljegyezték³⁰ – csupán egyetlen feladatnak akart megfelelni, ez pedig az új vallásos közösség megszervezése és irányítása volt. Dánél József azon kevés ismert szentemberek egyike, aki fő feladatuként végezte egy vallási társulat vezetését.³¹

Az alapító az általa vezetett törzskönyvben hűen rögzítette a társulatszervezéssel járó gyakorlati teendőket, vállalt tisztségének kisebb-nagyobb kihívásait. Írásképe gyakorlatlan, helyesírása botladozó, melyből arra is következtethetünk, hogy Dánél Józsefet sajátos feladatszerpe tette „íróvá”. A társulati törzskönyvbe csak azok a történetek kerültek be, melyek szorosan a Szent Család Társaságához kötődnek; vagyis Dánél Sándor – Orosz Istvánnal ellentétben³² – nem készített saját biográfiáját.

Dánél Józsefet egy misztikus élmény tette szentemberré, társulati vezetővé. Ugyanakkor sokatmondó tény, hogy az alapító és a jelenés emlékét a társulat tagjai 2007-ben már nem ápolták, nem érezték magukénak. Nem tartottak megemlékezést sem Dánél József halálának, sem a jelenés évfordulójának napján. Dánél

28 Amennyiben a társulati vezető elmondásának adunk hitelt, akkor a tápai szentemberként elhíresült Miklós István története több motívumában is megegyezik Dánél József esetével. *Tápai Pista* fiatal korában tolvaj természetű, káromkodó legény volt, míg egy napon tarhonyafőzés közben maga az Isten jelent meg előtte öregember képében, és figyelmeztette, hogy hagyjon fel a káromkodással. Pista ekkoriban jóformán imádkozni sem tudott, ám nem sokkal később belépett a ferences Harmadrendbe, és csodás képességű gyógyítóként, búcsúvezetőként élte le élete hátralévő részét. Vö. Bálint 2011, 19–20.

29 Interjú Adorján Károlyné Dánél Irénnel, szül. 1928. (2007. július 10.)

30 Pócs 1998.

31 Ebben a tekintetben Orosz István jászladányi szentemberhez hasonlít leginkább, bár az ő szerepvállalása a könyvkiadói tevékenységtől kezdve a gyógyító, látó funkcion át egészen a kántori feladatok ellátásáig is kiterjedt. Bálint 2011, 82–83.

32 Bálint 2011.

József sírját csak közvetlen leszármazottai gondozták, az emlékkő pedig észrevétlenül hever a Mesz völgyének magas fűvében. Mégis, mi lehet ennek az oka?

Vallási társulat mint az ellenállás egy formája

Az 1950-es évek végén már a legelzártabb erdélyi településekre is beszivárogtak az új, szocialista rendszer „vívmányai”. A közigazgatási rendszert átalakították, kifüggesztették a kuláklisztákat, beindult az agitációs gépezet.³³ Csíkmenaságon 1962 januárjától 4-6 fős csoportok járták a házakat azért, hogy a parasztagdák a termelőszövetkezetbe való belépésre rábírják.³⁴ A gyerekeket a vasárnapi szentmise idejére kötelező mozizásra rendelték be.³⁵ A folyamatos zaklatások következménye a bizonytalanság és a félelemérzet tartós felerősödése volt. Többen bebizonyították már, hogy közösségi megpróbáltatások idején a spiritualitás iránti fogékonyság is megnő.³⁶ Ebben az időszakban (1958-1962) Magyarországon, Erdély-szerte és Moldvában is megsűrűsödtek a vallásos víziók.³⁷ A csíkmenasági Dánél József esete is egy példa lehet erre a jelenségre. A menasági jelenések azonban két, sajátos aspektusát is ki kell emelnünk; ez a *menekülés* és a *földhöz* való viszony.

A szocialista állam kiépítésének időszakában az üldözöttség tudata jóformán állandóvá; a titkolózás késztetése, az ál-készségesség pedig túlélési stratégiává vált. Ez az új, korábban ismeretlen közösségi lelkiállapot tökéletes párhuzamba állítható a Heródes király haragjától menekülő Szent Család történetével. A Szent Család szenvedéseiről elmélkedő Dánél József egy családjáért, falujáért, egész megszokott életvilágáért aggódó lélek szimbóluma lehetne.³⁸

Szent József az, aki kizökkenti a látót a kontemplatív helyzetből, és az akció, a cselekvés irányába tereli. A jelenés üzenetének lényege, hogy ne csak szemlélő: tegyél is a pusztulás ellen. Ennek az ellenállásnak az egyetlen, elfogadható útja a látó számára a hagyományos értékek konzerválása, vagyis az egyéni vallásosság és a közösségi összetartás erősítése lehetett, mely egy új vallási

33 Kiss 2004.

34 Bodó 2004.

35 Interjú Adorján Károlyné Dánél Irénnel, szül. 1928. (2007. július 5.)

36 Ahogyan Sándor Ildikó Borku Mariska látóasszony (1930-50-es évek, Kárpátalja) sikeréről elmélkedve megjegyzi: „Az összetartó közösség létrehozása, illetve az irracionális elemek iránti nagyobb fogékonyság alkalmas volt a feszültségek kompenzálására.” Sándor 1998, 147.

37 Pozsony 1998, 78.

38 A hatalomtól való félelem később a Szent Család Társaság minden olyan kezdeményezését áthatotta, mely kénytelenségből a templom falain kívülre szorult. A „legveszélyesebb” feladat az emlékkő felállítás volt, mely óriási tolodásokkal, tíz esztendő alatt valósult meg. Ahogy Dánél József írja a társulat törzskönyvében: „Olyan körülmények között voltunk, hogy nem mertük még a betűkötő rá írni és így vesztgelt a kő felíratlan nálam sokáig.”

társulat keretei közt tűnt megvalósíthatónak.³⁹ A Szent Család pedig, mint jelkép, mint eszme hűen fejezi ki ezt az igényt. Elég csak egy pillantást vetnünk a Szent Család oltáron felállított életképre: Szűz Mária gondolataiba mélyedve fonogat, Szent József ácsol, a kis Jézus pedig mosolyogva, széttárt karokkal üdvözlí az imádkozókat. Nyugalom, szeretet és béke lengi át a kompozíciót – pontosan úgy, ahogyan egy „ideális” családban, egy háborítatlan közösségben lennie kellene.

Bakó Gábor plébános jó érzékkel vette pártfogásba az új egyesületet. Rendületlen támogatásával sikerült egy olyan, több éven át tartó egyensúlyi helyzetet teremtenie, mely mind a társulat, mind a plébánia számára kölcsönös előnyökkel járt. A Szent Család Társasága 1965 és 1975 között a templom legbuzgóbb mecénásaként működött.

A vizsgált jelenések másik fontos üzenete a *földhöz* kötődik. Mikor a Szent Család elbúcsúzik Józseftől, lábaik előtt a gödrös út kiegyenesedik; segítségükkel a háromnapos szántást egy nap alatt elvégzi a földműves. Parancsolnak a szántóföldnek, mely a menaságihoz hasonló köves, hegyes vidékeken valódi kincs, igazi érték. Dánél József ösztönösen ráérezett ennek a motívumnak a fontosságára akkor, amikor az emlékkövet felavatta:

Kérem szent Felségeket méltóztatatok Községünköt és minden lakoját határunkat és Minden Terményünköt minden veszélytől megőrizni. Méltóztatatok hogy a szent Felségeeknek akarataból minden terményünköt megért állapotba kezünkhöz vehessük és békeségesen elis fogyaszthassuk a ti szent Felségeeknek tiszteletére.

Az emlékkövet tehát a határbéli fészületek termés- és határvédő szerepével is felruházta az alapító. Dánél József felajánlása különös jelentőséget nyer akkor, ha a maga történelmi kontextusába helyezzük, és a kényszer-tétesítésével párhuzamba állítjuk.

A Szent Család Társaságának népszerűsége – melynek csúcspontja 1965–1975 közé tehető – valódi, létező igényeket jelez, a kezdeményezés időszereőségét mutatja. A vállalt imáik és felajánlások az egyéni áhítatot, míg a társulat „dicsőségéért” végzett közös munkák (varrás, tisztítás, stb.) az összetartozás érzését, a társadalmi kohéziót erősítették. A történelmi körülményeket is figyelembe véve a Szent Család Társasághoz való csatlakozás joggal nevezhető a fennálló hatalommal szembeni hétköznapi ellenállás egy formájának.⁴⁰

39 Ahogy Barna Gábor a vallási társulatok közösségi funkciójáról értekezve megjegyzi: „(a vallásos társulatok) célja tagjaik, s rajtuk keresztül általában a hívek vallásosságának ápolása, a közösségi összetartás és közösségi érzés növelése volt.” Barna 1996, 9.

40 Lásd. Scott 1996.

Az 1970-es években a korábbi problémák mellé a termékhiány és a korrupció erősödése társult.⁴¹ A tartós gazdasági és társadalmi problémák okozta feszültségek oldására a vallási társulatok továbbra is alkalmasnak mutatkoztak. Így Dánél József 1970-ben bekövetkezett halála után a társulat még jó ideig a megszokott keretek között, jóformán zavartalanul működött. Az első törést Bakó Gábor plébános nyugdíjba vonulása hozta 1975-ben. Az új lelkipásztor ellenséges magatartásával oly népszerűtlenné tette a társulatot, hogy az 1980-as években új tagokat már alig regisztráltak. Úgy tűnik, hogy a politikai enyhülés, majd a rendszerváltás hozta új idők új lelkiismereti igényeivel a társulat már nem tudott mit kezdeni, képtelen volt megújulni. A csíkmenasági Jézus Szíve Társulat és a Rózsafüzér Társulat is hasonló regresszió esett keresztül.

Minden vallási társulatnak megvan a maga felívelő, stagnáló és hanyatló görbékkel tagolt „életciklusa”.⁴² A csíkmenasági Szent Család Társasága 2007-re vegetációs szakaszba érkezett. 1965–75 közötti „fénykorának” bemutatásával egy olyan vallási társulatnak kívántam emléket állítani, melynek múlhatatlan érdeme, hogy a hagyományos paraszti szemlélet válsága idején áldozatkész, élő kisközösséget teremtett és tartott össze, egyfajta stabilitást hozott létre; vigaszt nyújtott a mindennapi megpróbáltatások elviseléséhez, és működő kereteket adott az államhatalommal szembeni ellenállás kifejezéséhez.

41 Bíró A. et. al. 1995.

42 „A rózsafüzér társulat esetében is megfigyelhető ez a törvényszerűség: a kezdeti nagy lendület és vonzerő idővel alábbhagy. Amikor pedig a társadalomban más cselekvési modellek és magatartási minták válnak normává, a csoport iránti érdeklődés alábbhagy.” Barna 2011, 30. Lásd még a több mint 250 esztendeje működő tálliai fáklás társulat példáját! Barna 1996.

1. Melléklet

Ima a keresztyén családok számára melyel magukat a szent család oltalmába ajánlják

(Kézirat Adorján Károlyné Dánél Irén tulajdonában)

Oh Jézus szeretetre méltó megváltónk ki az égből alá szálva a világot tanításoddal és példáddal megvilágosítád, és ki földi életednek legnagyobb részét Máriának és Józsefnek alárendelve az egyszerű názáreti házban töltötted s ezáltal, Megszentelted ama családot melynek az össze keresztyén családoknak példa képül kele szolgálnia, fogad kegyesen oltalmadba a mi családunkat mely magát ezenel teljesen neked ajánlja.

Védeld őrizd azt és erősítsd aban a te szent félelmedet a keresztyén szeretet békéjével és egyetértésével együtt hogy mind inkább hasonló legyen a te családdodnak Isteni példájához s anak minden egyes tagja a te örök boldogságodnak részesévé legye.

Oh Mária Jézus Krisztus anyja és a mi anyánk! A jóságodal és kegyeségedel eszközöld ki hogy ezen felajánlásunkat Jézus kegyesen fogadja s jótéteményeit és áldását reánk árasza.

Oh szent József Jézus és Mária őrizője minden lelki és testi szükségünkbe légy könyörgéseddel segítségünkre hogy veled és a Boldogságos Szűz Máriával Isteni Megváltónknak, Jézus Krisztusnak örök dicséretet és hálát zenghessünk Amen.

2. Melléklet

Mindennapi ima a Szent Család képe előtt

Elmondta: Bándi Anna, Csíkmenaság, 2007. július 5.

Oh szeretetre méltó Jézus, ki kimondhatatlan erényeid és házi életed példái által azon családot, melyet magadnak választál a földön, megszentelted. Tekints kegyesen családunkra, mely lábaidhoz borulva jóvoltodért esedezik.

Emlékezzél meg róla, hogy ez a család a tied, minthogy ez magát kiváló tisztelettel neked szentelte és ajánlotta. Védeld azt kegyesen, mentsd ki a veszedelmekből, segítsd szükségébe, és adj nekünk erőt szent családdodnak állhatatos követésére, hogy e múlandó életbe a te szolgálatodhoz és szeretetedhez híven ragaszkodva végre neked örök dicsőséget mondhassunk az égbe.

Oh, Mária, édesanyánk! A te oltalmadért esdünk azon bizalomtól áthatolva, hogy isteni egyszülötted könyörgésedet meghallgassa.

Oh, Szent József! Dicsőséges pátriárka, hatalmas pártfogásoddal te is légy segítségünkre, és kérelmeinket Mária közbenjárása által mutasd be Jézus Krisztusnak, Amen.

IRODALOM

BÁLINT Sándor

2011 *Egy magyar szentember.* Ős-kép kiadó,

BARNA Gábor

1996 *A tálljai Fáklyás Társulat dokumentumai.* Devotio Hungarorum 3. JATE Néprajzi Tanszék, Szeged.

2011 *Az élő rózsafüzér társulata. Imádság és imaközösség a 19-20. századi vallási kultúrában.* Budapest, Szent István Társulat az Apostoli Szent-szék Kiadója.

BÁRTH János

2007 *Az eleven székely tizes. A csíkszentgyörgyi és a csíkbánkfali tizesek működése a XVII-XX. században.* Kecskemét, Bács-Kiskun megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezete.

2012 *Szentgyörgy megyéje Alcsíkban. Esettanulmány a katolikus székelység egyháztörténetéhez és társadalomnéprajzához.* Kecskemét, Bács-Kiskun megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezete.

BIRÓ A. Zoltán et. al.

1995 *Gazdasági elit a Székelyföldön.* In *Változásban? Elemzések a romániai magyar társadalomról.* Csíkszereda, ProPrint Kiadó.

BODÓ Julianna

2004 *„Így kollektivizáltak minket...” Kulturális antropológiai elemzés két székelyföldi településről.* Helyzet Könyvek. KAM-Regionális és Antropológiai Kutatások Központja, Csíkszereda, Pro-Print Könyviadó.

BOTÁR István

2009 *A csíkmenasági templom 2007. évi régészeti kutatása.* In N. Kis Tímea Főszerk.: *Colligite Fragmenta! Örökségvédelem Erdélyben.* Budapest, ELTE BTK Művészettörténet Intézeti Képviselő 62–67.

CZINEGÉNÉ KÁROLY Anna

1982 *Csíkménasági népszokások.* Néprajzi Dolgozatok 42. Kiadja a József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara, Szeged.

GYÖNGYÖSSY Orsolya

2008 „És a takarón megjelent az Úrjézus arca...” Krisztus-jelenések a csongrádi Nagyboldogasszony templomban. In Pócs Éva szerk.: *Démonok, látók és szentek*. Tanulmányok a transzcendensről IV. Budapest, 503–533.

KESZEG Vilmos – PETI Lehel – PÓCS Éva szerk.

2009 *Álmok és látomások a 20–21. századból*. I. kötet. Fontes Ethnologiae Hungariae VI. Budapest, L'Harmattan Kiadó.

KISS Dénes

2004 A falusi elit átalakulása Erdélyben. *WEB. Társadalomtudományi folyóirat*, X. évf. 12. szám, 2004. április. 9–15.

KÓKA Rozália

2006 „Bételjesítem Isten akaratját...” A lészpedi szent leány látomásai. Közreadja: Kóka Rozália, Pozsony Ferenc és Pócs Éva tanulmányaival. Fontes Ethnologiae Hungariae III. PTE Néprajz – Kulturális Antropológia Tanszék, L'Harmattan Kiadó.

LOVÁSZ Irén

1998 „Az elme hallja, nem a fül” Egy asszony látomásainak antropológiai megközelítése. In Pócs Éva szerk.: *Eksztázis, álom, látomás*. Vallás-etnológiai fogalmak tudományközi megközelítésben. Tanulmányok a transzcendensről I. Budapest–Pécs, Balassi Kiadó. 156–173.

POZSONY Ferenc

1998 Látomások a Moldvai csángó falvakban. In Pócs Éva szerk.: *Eksztázis, álom, látomás*. Vallás-etnológiai fogalmak tudományközi megközelítésben. Tanulmányok a transzcendensről I. Budapest–Pécs, Balassi Kiadó. 72–79.

PÓCS Éva

1998 Transz és látomás Európa népi kultúráiban. In Pócs Éva szerk.: *Eksztázis, álom, látomás*. Vallás-etnológiai fogalmak tudományközi megközelítésben. Tanulmányok a transzcendensről I. Budapest–Pécs, Balassi Kiadó. 15–55.

SCOTT, James

- 1996 Az ellenállás hétköznapi formái. *Replika*. 1996. december, XVI. évf. 23–24. szám, 109–130.

SÁNDOR Ildikó

- 1998 Próféta és hívei Nagydobronyban. (1938–1950) In Pócs Éva szerk.: *Eksztázis, álom, látomás*. Vallásetnológiai fogalmak tudományközi megközelítésben. Tanulmányok a transzcendensről I. Budapest–Pécs, Balassi Kiadó. 147–155.

SZABÓ Á. Tőhötöm

- 2002 *Közösség és intézmény. Stratégiák a lónai hagyományos gazdálkodásban*. Kriza Könyvek 11. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság.

U. KERÉKGYÁRTÓ Adrien

- 1981–84 Csíkmenasági leltárak (1779–1930). *Néprajzi Értesítő*, LXIII–LXVI. sz. 71–163.